

УДК 061.27.001.32

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/49-1-19>**Наталя БЕНЬКОВСЬКА,***orcid.org/0000-0001-5857-6991*

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри мовної підготовки

Інституту Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія»

(Одеса, Україна) *gleyzern@ukr.net*

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

В статті розглянуто сучасну професійну освіту, яка характеризується пошуком фундаментальних підходів до побудови освітнього процесу у військових закладах вищої освіти, що зумовлюється кризовим станом як усього суспільства, так, відповідно, сучасної військової освіти. Доведено, що вихід із кризового стану вимагає побудови такої системи військової професійної освіти, яка б забезпечила упровадження в освітню галузь синтетичного знання, що формується на основі міждисциплінарних зв'язків.

В статті представлено результати аналізу наукових поглядів щодо специфіки професійної підготовки фахівців різних галузей в цілому та майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України зокрема. Досліджується проблема професійної підготовки майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил у педагогічній теорії.

Автором визначено, що головним критерієм оцінки якості військового навчання є вміння професійно діяти в реальних умовах бойової обстановки.

Відповідно до проведеного аналізу практичних аспектів професійної підготовки фахівців різного профілю, автор акцентує увагу на існуванні недоліків, що потребують їх усунення з метою підвищення якості підготовки випускника закладу вищої освіти. Існуючі недоліки в освітньому процесі закладу вищої освіти обумовлено низкою суперечностей, які розглянуті в даному дослідженні.

На основі теоретичного аналізу проблеми професійної підготовки фахівців різних галузей в статті надано визначення поняття «професійна підготовка майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України». Професійну підготовку майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України визначено як систему безперервної військової підготовки та комплекс цілеспрямованих організаційно-педагогічних заходів, що спрямовані на формування професійної компетентності майбутніх офіцерів, які включають формування готовності до виконання професійної діяльності, навчання, самопідготовку та самоосвіту упродовж життя.

Ключові слова: військова освіта, професійна підготовка, майбутні офіцери, Військово-Морські Сили Збройних Сил України.

Natalia BENKOVSKA,*orcid.org/0000-0001-5857-6991*

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Head of the Department of Language Training

Institute of Naval Forces of National University "Odessa Maritime Academy"

(Odesa, Ukraine) *gleyzern@ukr.net*

THE PROBLEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE OFFICERS OF THE NAVAL FORCES OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN PEDAGOGICAL THEORY

The article considers modern professional education, which is characterized by the search for fundamental approaches to building the educational process in military institutions of higher education, which is due to the crisis of society as a whole and, accordingly, modern military education. It has been proven that overcoming the crisis requires the construction of a system of military vocational education that would ensure the introduction of synthetic knowledge in the field of education, which is formed on the basis of interdisciplinary links.

The article presents the results of the analysis of scientific views on the specifics of professional training of specialists in various fields in general and future officers of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine in particular. The problem of professional training of future officers of the Naval Forces in pedagogical theory is examined.

The author has determined that the main criterion for assessing the quality of military training is the ability to act professionally in real combat conditions.

According to the analysis of practical aspects of professional training of specialists in various fields, the author emphasizes the existence of shortcomings that need to be addressed in order to improve the quality of training of graduates of higher education. The existing shortcomings in the educational process of higher education institutions are due to a number of contradictions, which have been analyzed in this study.

Based on the theoretical analysis of the problem of professional training of specialists in various fields, the article provides a definition of «professional training of future officers of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine». Professional training of future officers of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine has been defined as a system of continuous military training and a set of targeted organizational and pedagogical measures which are aimed at forming professional competence of future officers, including readiness for professional activity, training, self-training and self-education.

Key words: military education, professional training, future officers, the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine.

Постановка проблеми. Важливим завданням військової освіти України на сучасному етапі є якісна професійна підготовка майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил, психологічно готових і здатних професійно і компетентно виконувати службові обов'язки. Для цього необхідно реалізувати ефективні освітні програми, здійснювати постійний моніторинг служби молодих офіцерів у військах і на цій основі своєчасно вносити корективи в освітньо-професійні програми, удосконалювати технології навчання тощо.

Головним критерієм оцінки якості військового навчання має стати вміння професійно діяти в реальних умовах бойової обстановки. Осмислення змін, що відбуваються на тлі війни в Україні, анексія Криму є основою для вибору ефективних шляхів розбудови Військово-Морських Сил Збройних Сил України в інтересах забезпечення військової безпеки. Тому пріоритетними завданнями Міністерства оборони України є формування нового офіцера Військово-Морських Сил, розробка сучасних освітніх програм, створення мережі військових ЗВО та нарощування військово-наукового потенціалу.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукової літератури в галузі філософії освіти, педагогіки, психології та спеціальної військової педагогіки показав, що питання професійної підготовки майбутніх офіцерів України, а саме майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України, фундаментально не розглядалися, а актуальність цієї проблематики є нагальною. Серед науковців, які проводили дослідження в цій галузі, можна відмітити А. Зельницького, М. Нецадіма, О. Колісника, А. Кучерявого, О. Маслія, О. Прохорова, В. Рижикова, В. Ягупова та інших.

Мета статті. На основі теоретичного аналізу проблеми професійної підготовки фахівців різних галузей надати власне визначення поняття «професійна підготовка майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України».

Виклад основного матеріалу. О. Андрусь зазначає, що професійна підготовка здобувачів вищої освіти – це організаційно-методичний про-

цес формування у здобувачів вищої освіти їхньої професійної компетентності, активної життєвої позиції, внутрішньої культури, здатності до продуктивного спілкування з навколишнім світом для професійно-особистісної та соціальної реалізації, навчання та самоосвіти упродовж життя (Андрусь, 2011: 283).

Ю. Лобода під професійною підготовкою вважає систему цілеспрямованих заходів, які забезпечують формування у майбутнього фахівця професійної спрямованості, знань, умінь, навичок та професійної готовності, що дозволяють виконувати роботу в певній галузі діяльності (Лобода, 2013).

Ю. Забіяко стверджує, що професійна підготовка повинна бути цілісною системою заходів, методів і прийомів; будуватися з урахуванням особистісних якостей фахівця; мати чітко визначену структуру та специфіку. Професійна підготовка повинна інтегрувати в собі комплекс різних методів, які використовуються стосовно як загальної, так і спеціальної підготовки фахівця. Дослідник стверджує, що при здійсненні професійної підготовки має здійснюватися діяльнісний підхід, згідно з яким майбутній фахівець повинен поєднувати фізкультурно-педагогічну й тренерсько-викладацьку діяльність. Якщо всі вищезазначені особливості підготовки будуть ураховані, то від майбутнього фахівця слід чекати високих результатів у його професійній діяльності (Забіяко, 2013: 16).

Ю. Мосейчук акцентує увагу на тому, що професійна підготовка фахівців у ЗВО повинна бути спрямована на здобуття ними ґрунтовних і фундаментальних знань, формування вмінь й навичок з обраної професії. Науковець зазначає, що здобувачі вищої освіти повинні під час навчання розвинути мотиваційну сферу, сформувати особистісні соціально-значущі якості, які дозволять їм кваліфіковано виконувати професійні обов'язки. Професійна підготовка здобувачів вищої освіти повинна бути неперервною (Мосейчук, 2017: 159).

Професійна підготовка майбутнього фахівця, як стверджують дослідники, – це педагогічний процес університетської освіти, результатом якого є формування та розвиток його професійної

готовності, що проявляється у формах активності фахівця та визначає його здібності ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у професійному напрямку.

Т. Рогова зазначає, що професійна підготовка майбутніх фахівців характеризується поліаспектністю і передбачає засвоєння фундаментальних знань, формування готовності до їхнього творчого практичного застосування, розвиток особистісних якостей, що в сукупності забезпечує готовність випускників ЗВО до успішного виконання професійних функцій (Рогова, 2017: 284).

Дослідники, вивчаючи практичні аспекти професійної підготовки фахівців різного профілю, акцентують увагу на існуванні однакових недоліків, що потребують їх усунення з метою підвищення якості підготовки випускника закладу вищої освіти. До таких недоліків науковці віднесли:

- безсистемність застосування різних технологій навчання, методів і засобів їх реалізації;
- недостатній рівень сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців;
- відсутність інтеграції гуманітарних та фахових дисциплін;
- відокремленість навчального процесу від потреб виробництва;
- недостатній взаємозв'язок загальносередньої і вищої освіти.

Такі недоліки, як стверджують дослідження, обумовлено низкою суперечностей, які існують в освітньому процесі закладу вищої освіти, зокрема:

- між високими вимогами до професійної компетентності випускників та рівнем їх готовності до професійної діяльності;
- між потребою в інноваціях і ступенем їх введення у навчальний процес;
- між необхідністю впровадження нових освітніх технологій та правильністю їх реалізації у закладах вищої освіти;
- між потребою об'єднання процесів підготовки в загальноосвітній школі і ЗВО в єдину освітню систему й її відсутністю або наявністю поодиноких спроб такого об'єднання.

Означені недоліки потребують їх усунення з метою підвищення якості професійної підготовки майбутнього фахівця в умовах закладу вищої освіти.

Отож, професійну підготовку вітчизняні дослідники розглядають як:

- систему організаційно-педагогічних заходів, зорієнтовану на особистісний розвиток здобувача вищої освіти, метою й кінцевим результатом якої

є формування готовності здобувачів вищої освіти до виконання майбутньої професійної діяльності;

- єдність змісту, структури, цілей навчання й виховання здобувачів вищої освіти, способів реалізації набутих знань, навичок і умінь у професійній діяльності;

- організаційно-методичний процес формування у здобувачів вищої освіти професійної компетентності, активної життєвої позиції, внутрішньої культури, здатності до продуктивного спілкування з навколишнім світом для професійно-особистісної та соціальної реалізації;

- систему цілеспрямованих заходів, які забезпечують формування у майбутнього фахівця професійної спрямованості, знань, умінь, навичок та професійної готовності, що дозволяють виконувати роботу в конкретній галузі;

- педагогічний процес університетської освіти, результатом якого є формування та розвиток готовності фахівця до виконання професійної діяльності.

М. Нещадим зазначає, що в провідних країнах НАТО військова освіта має багатоступеневий характер, вона відбувається неперервно протягом усієї служби фахівця – від підготовчих курсів перед вступом до військового навчального закладу, здобуття базової освіти зі ступенем бакалавра до вищої військової освіти та отримання ступеня магістра. Далі – початкова військова підготовка, підготовка за фахом, періодичне вдосконалення підготовки та перепідготовки (у військах, військових школах, коледжах тощо). При цьому передбачається використання широкої мережі спеціалізованих навчальних центрів родів військ, центрів практичної підготовки, курсів, полігонів для здобуття практичних умінь і навичок за посадовим призначенням. У більшості країн офіцери, навчаючись у ВЗВО, проводять значний час на стажуваннях у військах, а при підвищенні кваліфікації чи перепідготовці офіцерів залучають до участі в різноманітних військових навчаннях (Нещадим, 2003).

На основі теоретичного аналізу проблеми професійної підготовки фахівців різних галузей пропонуємо власне визначення поняття «професійна підготовка майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України». Професійну підготовку майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України розглядаємо як систему безперервної військової підготовки та комплекс цілеспрямованих організаційно-педагогічних заходів, що спрямовані на формування професійної компетентності майбутніх офіцерів, які включають формування готовності до виконання професійної діяльності, навчання, самопідготовку та самоосвіту упродовж життя.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Сучасна професійна освіта характеризується пошуком фундаментальних підходів до побудови освітнього процесу у військових закладах вищої освіти, що зумовлюється кризовим станом як усього суспільства, так, відповідно, сучасної військової освіти. Вихід із кризового стану вимагає побудови такої системи військової професійної освіти, яка б забезпечила упродовження в освітню

галузь синтетичного знання, що формується на основі міждисциплінарних зв'язків. Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у вивченні зарубіжної системи професійної підготовки майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил, оскільки саме їх порівняння й зіставлення забезпечить осмислення реальних досягнень і виявлення деструктивних тенденцій вітчизняної системи військової професійної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусъ О. Сучасні аспекти професійної підготовки студентів у технічних університетах. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: зб. наук. праць, м. Умань, 2011. № 4(2). С. 283–294. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2011_4\(2\)_43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2011_4(2)_43).
2. Забіяко Ю. Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць, м. Луцьк, 2013. № 2(22). С. 16–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2013_2_6.
3. Лобода Ю. Професійна підготовка фахівців як цілеспрямований процес у вищих закладах освіти. *Advanced technologies of science and education*: матеріали XIV міжнар. наук. інтернет-конф. URL: <http://intkonf.org/kand-pedagog-nauk-loboda-yu-g-profesiyna-pidgotovka-fahivtsiv-yak-tsilespryamovaniy-protses-u-vischih-zakladah-osviti/>
4. Мосейчук Ю. Контент-аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів у контексті формування культури здоров'я. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. Херсон, 2017. Вип. 79(1). С. 159–164. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_79\(1\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_79(1)_34).
5. Нещадим М. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: монографія / Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», Київ, 2003. 852 с.
6. Рогова Т. Професійна підготовка студентів у ВНЗ: її ознаки та якість. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. Харків, 2017. Вип. 56. С. 294–301. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua>

REFERENCES

1. Andrus O. (2011) Suchasni aspekty profesiinoi pidhotovky studentiv u tekhnichnykh universytetakh [Modern aspects of professional training of students in technical universities] *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia: zb. nauk. prats.* Uman. № 4(2). pp. 283–294. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2011_4\(2\)_43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2011_4(2)_43). [in Ukrainian]
2. Zabiiko Yu. (2013) Profesiina pidhotovka fakhivtsiv fizychnoi kultury ta sportu [Professional training of specialists in physical culture and sports]. *Fizychnе vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi: zb. nauk. prats.* Lutsk. № 2(22). pp. 16–19. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2013_2_6. [in Ukrainian]
3. Loboda Yu. Profesiina pidhotovka fakhivtsiv yak tsilespryamovanyi protses u vyshchikh zakladakh osvity [Professional training of specialists as a purposeful process in higher education institutions]. *Advanced technologies of science and education: materialy XIV mizhnar. nauk. internet-konf.* Retrieved from: <http://intkonf.org/kand-pedagog-nauk-loboda-yu-g-profesiyna-pidgotovka-fahivtsiv-yak-tsilespryamovaniy-protses-u-vischih-zakladah-osviti/> [in Ukrainian]
4. Moseichuk Yu. (2017) Kontent-analiz zarubizhnogo dosvidu profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv u konteksti formuvannia kultury zdorovia [Content analysis of foreign experience of professional training of future teachers in the context of forming a culture of health]. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedagogichni nauky.* Kherson. Vol. 79(1). pp. 159–164. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_79\(1\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_79(1)_34). [in Ukrainian]
5. Neshchadym M. (2003). Viys'kova osvita Ukrayiny: istoriya, teoriya, metodolohiya, praktyka [Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice]. *Publishing and Printing Center «Kyivskiy universytet»*, Kyiv, Ukraine. 852 p. [in Ukrainian]
6. Rohova T. (2017) Profesiina pidhotovka studentiv u VNZ: yii oznaky ta yakist [Professional training of students in higher education: its features and quality]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedagogika ta psykholohiia»*. Kharkiv. Vol. 56. pp. 294–301. Retrieved from: <http://dspace.hnpu.edu.ua> [in Ukrainian]